

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ЗАШТИТНИК ГРАЂАНА

411-49/2023

Београд

Заштитник грађана
Zaštitnik građana

дел. бр. 22816 датум: 11. септембар 2023. год.

НАЦИОНАЛНИ МЕХАНИЗАМ ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ

**МОНИТОРИНГ УСТАНОВА У КОЈИМА СЕ НАЛАЗЕ ИЛИ СЕ МОГУ
НАЛАЗИТИ ЛИЦА ЛИШЕНА СЛОБОДЕ**

МОНИТОРИНГ ЗАВОДА ЗА ИЗВРШЕЊЕ КРИВИЧНИХ САНКЦИЈА

Извештај о посети Казнено-поправном заводу у Пожаревцу - Забели – Посебном одељењу за издржавање казне затвора за кривична дела организованог криминала

Београд, септембар 2023. године

1. УВОД

1.1. МАНДАТ НАЦИОНАЛНОГ МЕХАНИЗМА ЗА ПРЕВЕНЦИЈУ ТОРТУРЕ

Законом о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни или поступака¹ прописано је да Национални механизам за превенцију тортуре (НПМ) обавља посете установама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе, у циљу одвраћања државних органа и службених лица од било каквог облика мучења или било ког другог облика злостављања, као и ради усмеравања државних органа ка стварању смештајних и осталих животних услова у установама у којима се смештају лица лишена слободе у складу са важећим прописима и стандардима.

НПМ има право: на несметан, ненајављен и свакодобан приступ свим установама и свим просторијама у којима се налазе или се могу налазити лица лишена слободе; да насамом разговара са тим лицима и са службеним лицима, која су обавезна да сарађују тим поводом, као и са свим осталим лицима која могу имати информације значајне за поступање према лицима лишеним слободе; на приступ свој документацији која се односи на та лица; да надлежним органима даје препоруке у циљу побољшања начина поступања према лицима лишеним слободе и унапређења услова у којима се она задржавају или затварају. По обављеним посетама, НПМ сачињава извештаје које доставља посећеним установама. Након тога, НПМ одржава стални дијалог са посећеном установом, као и органом у чијем је саставу та установа, у циљу отклањања утврђених недостатака који могу довести до појаве тортуре, нељудског или понижавајућег поступања.

У члану 2а Закона одређено је да Заштитник грађана обавља послове НПМ и да у обављању тих послова сарађује са омбудсманима аутономних покрајина и удружењима чијим је статутом предвиђени циљ удруживања унапређење и заштита људских права и слобода, у складу са законом. У институцији Заштитника грађана формирана је посебна организациона јединица Одељење националног механизма за превенцију тортуре, која обавља стручне послове НПМ. Заштитник грађана и Покрајински омбудсман АП Војводине су потписали Меморандум о сарадњи у обављању послова НПМ,² којим је предвиђено је да ће Покрајински омбудсман активно учествовати у посетама мониторинг тима НПМ установама у којима су смештена лица лишена слободе, а које се налазе на територији АП Војводине. На основу спроведеног јавног позива³, Заштитник грађана је изабрао удружења са којима ће остваривати сарадњу у обављању послова НПМ и то: Комитет правника за људска права, Виктимолошко друштво Србије, Центар за интеграцију младих, Хелсиншки одбор за људска права у Србији, Одбор за људска права Ваљево и КликАктив – Центар за развој социјалних политика.

По обављеним посетама, НПМ сачињава извештаје које доставља посећеним установама. Након тога, НПМ одржава стални дијалог са посећеном установом, као и органом у чијем је саставу та установа, у циљу отклањања утврђених недостатака који могу довести до појаве тортуре, нељудског или понижавајућег поступања.

¹ "Сл. лист СЦГ – Међ. уговори", бр. 16/05 и 2/06 и "Сл. гласник РС – Међ. уговори", бр. 7/11.

² Потписан 12. децембра 2011. год.

³ Објављен у „Службеном гласнику РС“, број 82/22.

1.2. ПОДАЦИ О ПОСЕТИ

1.2.1. ОПШТИ ПОДАЦИ

УСТАНОВА	Казнено-поправни завод у Пожаревцу - Забели – Посебно одељење за издржавање казне затвора за кривична дела организованог криминала (Посебно одељење)
ВРЕМЕ ПОСЕТЕ	5. септембар 2023. године
ОСНОВ ПОСЕТЕ	Послови НПМ, у складу са чланом 2а Закона о ратификацији Опционог протокола уз Конвенцију против тортуре и других сурових, нељудских или понижавајућих казни и поступака
ВРСТА ПОСЕТЕ	Контролна посета
ЦИЉ ПОСЕТЕ	Праћење поступања по препорукама НПМ
НАЈАВА ПОСЕТЕ	Ненајављена посета
ПОСЕТУ ОБАВИО	Заштитник грађана у обављању послова НПМ
САСТАВ ТИМА	др Наташа Тањевић, заменица заштитника грађана и руководитељка НПМ Марко Анојчић, Заштитник грађана/Одељење НПМ

1.2.2. ТОК ПОСЕТЕ

У уводном разговору са начелником Посебног одељења представљени су чланови тима и циљ посете и прибављене основне информације о стању у Посебном одељењу. Након тога, чланови тима су у заводским службама остварили увид у релевантну документацију и од службеника прибавили информације релевантне за предмет извештаја. Обављен је и ненадзирани разговор са једним осуђеним лицем који је недавно упућен на издржавање казне затвора у Посебно одељење, како би се провериле поједине информације од значаја за предмет извештаја. Потом је тим НПМ обишао просторије за заједничке активности и просторе за боравак на свежем ваздуху. На крају посете, начелнику Посебног одељења су изнети прелиминарни налази из обављене посете.

1.2.3. САРАДЊА СА НПМ

Члановима мониторинг тима НПМ пружене су тражене информације, омогућен увид у затражену документацију, обилазак просторија по избору чланова тима и ненадзирани разговор са лицем лишеним слободе по избору чланова тима.

Професионално поступање начелника и службеника Посебног одељења током трајања посете НПМ представља пример добре праксе у поступању, у складу са законом предвиђеном обавезом сарадње органа са НПМ.

1.3. ПРЕТХОДНА ПОСЕТА

НПМ је 24. марта 2022. године обавио прву редовну посету Посебном одељењу, у циљу системске контроле стања у погледу поштовања права лица лишених слободе који казну затвора издржавају у овом одељењу. О овој посети је сачињен Извештај са препорукама за отклањање уочених недостатака и унапређење поступања према лицима лишеним слободе.⁴ Извештај је достављен Заводу и Управи за извршење кривичних санкција, који су обавестили НПМ о мерама предузетим ради поступања по препорукама.⁵

Током ове посете, НПМ је пратио на који начин је поступљено по упућеним препорукама. У овом извештају су представљени налази до којих је НПМ дошао.

2. УТВРЂЕНО СТАЊЕ

НПМ са задовољством констатује да је поступљено по свим упућеним препорукама и похваљује чињеницу да су Завод и Управа за извршење кривичних санкција предузели бројне активности у циљу унапређења поступања према лицима лишеним слободе која се налазе на издржавању казне затвора у Посебном одељењу.

У вези са очекивањем које је НПМ изнео у извештају из претходне посете, а које се односи на то да ће Управа за извршење кривичних санкција предузети све расположиве мере из своје надлежности у циљу спровођења препорука Европског комитета за спречавање мучења и нечовечног или понижавајућег поступања или кажњавања (ЦПТ) из извештаја о посети Републици Србији 2021. године,⁶ да се осуђенима који подлежу посебном режиму, као основни стандард, одобри отворена посета од једног сата недељно, а да се ограничења у погледу дужине посете или отворене природе посете, попут употребе екрана или видео надзора, примењују на основу индивидуалне процене ризика, као и да се телефонска права повећају за један телефонски позив седмично, те да ће се извршити измене важећих прописа у препорученом правцу, НПМ констатује да наведено још увек није реализовано.

Уједно, НПМ је Министарству правде упутио Иницијативу за измене и допуне Закона о извршењу казне затвора за кривична дела организованог криминала⁷, указујући, између осталог, на то да поједини недостаци у одредбама тог закона погодују настанку повреде права осуђених, те да је овај закон потребно изменити и допунити, имајући у виду одредбе Устава, важеће међународне стандарде у поступању према лицима лишеним слободе, праксу међународних институција које надзиру њихово спровођење, као и потребу за поступањем у складу са препорукама које је ЦПТ упутио Републици Србији.

НПМ још увек није обавештен од стране Министарства правде о разматрању ове иницијативе.

⁴ Извештај о посети дел. бр. 14859 од 9. јуна 2022. год.

⁵ Акт КПЗ Пожаревац – Забела бр. 713-333-2/20/22-ПО од 22. августа 2022. год; акти Управе бр. 021-01-16/22-05 од 15. јуна и 1. августа 2022. год.

⁶ Србија: Посета ЦПТ 2021, ЦПТ/Инф (2022) 03.

⁷ Акт дел. бр. 364 од 9. јануара 2023. год.

2.1. ПОСТУПАЊЕ ПО ПРЕПОРУКАМА НПМ

1. ПРЕПОРУКА НПМ:

Посебно одељење ће просторе за боравак на свежем ваздуху осуђених опремити зеленилом и другим облицима визуалног стимуланса који ће хуманизовати ове просторе.

ПОСТУПАЊЕ ПО ПРЕПОРУЦИ:

У односу на стање из претходне посете, током ове посете НПМ је обиласком оба шеталишта која осуђена лица користе за боравак на свежем ваздуху уочио да су иста хуманизована на начин да је осликан зид на једном шеталишту, постављен кош, да се на оба шеталишта налази већи број жардињера и саксија са различитим биљкама о којима се старају поједина осуђена лица и сл.

простори за боравак на свежем ваздуху: фотографије из претходне (горе) и ове посете (доле)

2. ПРЕПОРУКА НПМ:

КПЗ Пожаревац – Забела ће приликом пријема у Посебно одељење осуђеним лицима уручивати и омогућити да задрже код себе писани информатор, састављен на језику и на начин који могу да разумеју, у којем ће бити наведене све битне информације о боравку у Посебном одељењу, укључујући и њихова права и обавезе и начин на који могу заштити своја права и остварити право на правну помоћ.

КПЗ Пожаревац – Забела ће најважније информације истаћи на видна места унутар заједничких просторија Посебног одељења.

ПОСТУПАЊЕ ПО ПРЕПОРУЦИ:

По препоруци је поступљено. Сачињен је информативни документ са практичним информацијама и активностима у Посебном одељењу, у ком су наведени контакт подаци Завода (адреса, број телефона, дневни режим боравка) и информације о здравственој заштити, правним саветима, одржавању хигијене, библиотеци, кантини, депозиту, секцијама, обављању телефонских разговора и пријему посета и пакета.

Према службеним наводима, свим лицима која се налазе у Посебном одељењу је уручен предметни информатор, а тим НПМ је наведено проверио у разговору са осуђеним лицем који је пре три месеца ступио на издржавање казне у Посебно одељење. Ово лице је обавестило тим НПМ да му је уручен предметни информатор који је имао код себе у тренутку посете НПМ, као и да је упознат са свим информацијама од значаја за боравак у Посебном одељењу, правима, обавезама и начину на који може заштитити своја права и остварити право на правну помоћ.

Такође, НПМ се уверио у то да су најважније информације о свему напред наведеном видно истакнуте унутар заједничких просторија Посебног одељења која користе сва осуђена лица.

пано са информатором у заједничкој просторији

3. ПРЕПОРУКА НПМ:

Управа за извршење кривичних санкција ће обезбедити одговарајућу обуку и/или стручно усавршавање за запослене ангажоване на пословима третмана у Посебном одељењу.

ПОСТУПАЊЕ ПО ПРЕПОРУЦИ:

У одговору на поступање по овој препоруци, Управа за извршење кривичних санкција је обавестила НПМ о томе да се обуке за запослене у Посебном одељењу организују у складу са Правилником о посебним условима које треба да испуњавају запослени у заводима за извршење кривичних санкција који се упућују на рад у Посебно одељење. У прилог наведеном, достављен је и Извештај Центра за обуку и стручно оспособљавање из ког, између осталог, произлази да се обука спроводи за све запослене који се упућују на рад у Посебно одељење, према утврђеном програму обуке, те да се кроз обуку обрађује 19 тема, у укупном трајању од 72 часа током седам дана.⁸

Службеница третмана која је у тренутку посете била упућена на рад у Посебно одељење, похађала је предметну обуку. На основу увида у садржину документације која се односи на третмански рад, као и на основу непосредног разговора, може се констатовати да је службеница третмана адекватно обучена за рад са лицима која се налазе на издржавању казне затвора у Посебном одељењу, да одговорно и професионално обавља послове третмана, те да је у могућности да значајно допринесе и остваривању циљева третмана.

Иако је број тема које се обрађују током предметне обуке свеобухватан и неспорно значајан за све запослене који су ангажовани на пословима третмана у Посебном одељењу, НПМ на овом месту скреће пажњу на чињеницу да се на издржавању казне у Посебном одељењу, између осталог, налазе и лица која су извршила кривично дело тероризма. Имајући у виду наведено, НПМ сматра да би било веома корисно да Управа за извршење кривичних санкција организује да запослени који су ангажовани на пословима третмана у Посебном одељењу буду укључени у обуке које се односе на рад са овом категоријом осуђеника, односно да се развију и реализују специјализовани програми за рад са њима који би допринели бољем приступу и стратегији у суочавању са насилним екстремизмом и спречавању даље радикализације након пуштања на слободу.

4. ПРЕПОРУКА НПМ:

Програми поступања према осуђенима у Посебном одељењу ће се додатно индивидуализовати тако да буду усаглашени са ризицима и потребама сваког конкретног осуђеног.

ПОСТУПАЊЕ ПО ПРЕПОРУЦИ:

Током претходне посете НПМ је након увида у поједине одлуке о програму поступања констатовао да програми поступања нису у довољној мери индивидуализовани (понављају се исти циљеви, активности и посебни поступци), односно да нису довољно усаглашени са ризицима и потребама сваког конкретног осуђеног, као и да постављени индивидуални циљеви нису увек у вези са областима функционисања осуђеног које су процењене

⁸ Акт бр. 151-100/22-01 од 26. јула 2022. год.

високим и средњим степеном ризика, нити у непосредној вези са отклањањем узрока због којег је осуђени упућен у Посебно одељење.

НПМ је током ове посете уочио значајно унапређење у поступању у овом делу. Наиме, увидом у документацију уочено је да су програми поступања за сва осуђена лица која се налазе у Посебном одељењу додатно индивидуализовани на начин да су усаглашени са ризицима и потребама сваког конкретног осуђеног. С тим у вези, међу постављеним индивидуалним циљевима налазе се, између осталог, и следећи: Развој социјално прихватљивог понашања; Развој социјалних вештина и конструктивно решавање проблема; Прихватање програма поступања и интеграција у осуђенички колектив; Одржавање контаката са члановима породице и сл.

Уочено је и да се прати понашање осуђеног током издржавање казне и да се у складу са насталим променама коригују индивидуални циљеви.

5. ПРЕПОРУКА НПМ:

Програми поступања према осуђенима у Посебном одељењу ће се преиспитивати једном годишње.

ПОСТУПАЊЕ ПО ПРЕПОРУЦИ:

По препоруци је поступљено, те је у периоду од претходне посете НПМ до ове посете извршено преиспитивање програма поступања у септембру 2022. године, као и два пута током 2023. године, у фебруару, а затим и у јулу, након што је на снагу ступио Правилник о измени и допунама Правилника о кућном реду Посебног одељења за издржавање казне затвора за кривична дела организованог криминала.⁹

Приликом ових преиспитивања додељивана су посебна права, постављени или кориговани индивидуални циљеви и обављено је накнадно разврставање. За поједина осуђена лица је констатовано и да нема промене, односно да није остварен напредак у остваривању програма поступања, па није било ни иницијативе за измену програма поступања.

6. ПРЕПОРУКА НПМ:

У Посебном одељењу осуђени ће се, у складу са владањем и залагањем у остваривању програма поступања, накнадно разврставати у групу са већим или мањим степеном посебних права и додељиваће им се и одузимати посебна права.

ПОСТУПАЊЕ ПО ПРЕПОРУЦИ:

Недостатак који је НПМ уочио током претходне посете односио се на чињеницу да у Посебном одељењу није омогућено напредовање осуђених у третману, у смислу накнадног разврставања и додељивања и одузимања посебних права, те да се сва лица по пријему у ово одељење разврставају у В2 третманску групу и у њој остају све док се налазе на издржавању изречене казне у Посебном одељењу. С тим у вези, у Извештају који је сачињен након посете НПМ је изнео став да без обзира што одлука о смештању осуђених у Посебно одељење није у надлежности Завода и што се иста не заснива преваходно на понашању

⁹ "Сл. гласник РС", бр. 45/23.

осуђеног, већ на извршеном делу и опасности да настави са вршењем истих, осуђени би требало да током издржавања казне, у зависности од владања и степена остваривања програма поступања, имају могућност напредовања у третману у оквиру Посебног одељења (у В1 третманску групу) и да им се у складу са владањем, додељују и одузимају посебна права.

У међувремену, Заштитник грађана је Министарству правде доставио Мишљење¹⁰ у којем је, између осталог, указао да важећим прописима који се односе на извршење казне затвора у Посебном одељењу за издржавање казне затвора за кривична дела организованог криминала није ближе уређен третмански рад, спровођење програма поступања и разврставање осуђеног у групе на основу програма поступања, те да се током извршења казне затвора у Посебном одељењу без обзира на степен остваривања програма поступања, програм поступања не мења накнадним разврставањем осуђеног у одговарајућу групу. С тим у вези, а имајући у виду важеће прописе и међународне стандарде, у Мишљењу је указано да би Министарство правде унапредило поступање према осуђенима који се налазе у Посебном одељењу за издржавање казне затвора за кривична дела организованог криминала када би у оквиру својих овлашћења предузело активности на ближејем нормативном уређењу третманског рада, спровођења програма поступања и разврставања и накнадног разврставања осуђених у Посебном одељењу.

НПМ изражава задовољство чињеницом да је Министарство правде приступило ближејем нормативном уређењу института од значаја за остваривање сврхе извршења казне затвора у Посебном одељењу, те донело Правилник о измени и допунама Правилника о кућном реду Посебног одељења за издржавање казне затвора за кривична дела организованог криминала, који је ступио на снагу 10. јуна 2023. године. Одредбе тог правилника којима је допуњена садржина програма поступања у делу одређивања индивидуалних циљева осуђеног у одређеном периоду, предвиђена могућности накнадног разврставања, односно измене програма поступања током извршења казне затвора у Посебном одељењу у делу одређивања групе, као и одредбе којима је ближе уређено додељивање посебних права и њихов обим у оквиру група, представљају системско унапређење нормативног оквира у области извршења казне затвора за кривична дела организованог криминала.

Међутим, НПМ на овом месту подсећа на то да је упутио Иницијативу за измену наведеног правилника у делу одредбе става 4 члана 13а наведеног правилника, којим је прописано да када даје сагласност на накнадно разврставање осуђеног из почетне групе В2 у Посебном одељењу у групу В1 у Посебном одељењу, председник суда, односно овлашћени судија може прибавити мишљење полиције и служби безбедности о околностима битним за накнадно разврставање, као и на део одредбе става 6 истог члана, којом је за накнадно разврставање осуђеног из групе В1 у Посебном одељењу у почетну групу - В2 у Посебном одељењу - као један од основа прописан извештај полиције и служби безбедности.¹¹ Наиме, полиција и службе безбедности немају непосредна релевантна сазнања о владању осуђеног у заводу, степену остваривања програма поступања и делу издржане казне затвора, као околностима битним за накнадно разврставање, те је отуда јасно, логично и конзистентно

¹⁰ Акт бр 3120-1574/22, дел. бр. 30660 од 8. децембра 2022. год.

¹¹ Акт дел. бр. 16167 од 3. јула 2023. год.

решење да се за разврставање осуђеног у групе у оквиру Посебног одељења ни за давање сагласности да се осуђеном одобре посебна права не тражи претходно прибављање извештаја и/или мишљења полиције и служби безбедности, односно да исто законом није прописано. Наведено из разлога што се не ради о институту упућивања на извршење казне у Посебно одељење ни преиспитивања разлога за даље извршење казне затвора у том одељењу, као ни о накнадном распоређивању осуђеног који претходно није био упућен у Посебно одељење или је био упућен, али је утврђено да поново постоји најмање једна од законом прописаних околности, чије постојање председник Вишег суда, односно овлашћени судија утврђује, између осталог, и на основу извештаја полиције и служби безбедности, у складу са законом, већ је реч о институтима разврставања и накнадног разврставања осуђеног као облика класификације осуђених у оквиру њиховог третмана унутар Посебног одељења, што спада у надлежност Управе за извршење кривичних санкција, односно Посебног одељења.

НПМ још увек није обавештен од стране Министарства правде ни о разматрању ове иницијативе.

У погледу поступања по упућеној препоруци, НПМ је током ове посете уочио да је Завод, поступајући по истој, а након што су предметне измена и допуне правилника ступиле на снагу, предузео потребне активности у циљу поступања по упућеној препоруци. У јуну ове године, а имајући у виду владање, залагање у остваривању програма поступања, односно степен остваривања програма поступања, предложено је да поједина осуђена лица која испуњавају услове буду накнадно разврстана у групу са већим степеном посебних права (В1). Након добијене сагласности председника Вишег суда, управник Завода је донео одлуке о измени програма поступања за ова лица и с тим у вези додељена су им и посебна права (право на већи број посета, или право на већи број телефонских разговора или у појединим случајевима и једно и друго).

НПМ овакво поступање сматра веома значајним унапређењем, посебно имајући у виду чињеницу да се неколико осуђених лица у Посебном одељењу налази десет и више година, те да у том периоду, без обзира на владање и залагање у остваривању програма поступања нису имали могућност накнадног разврставања у групу са већим степеном посебних права. Такође, све наведено је од великог значаја ако се има у виду да је третман један од кључних фактора у процесу ресоцијализације осуђеника, те да индивидуални планови – програми поступања за осуђене морају да имају за циљ да обезбеде постепено напредовање у оквиру затворског система (начело напредовања). Истовремено, у смислу важећих стандарда, додељивање посебних права би требало да подстакне добро владање, развије смисао за одговорност и обезбеди интерес и сарадњу осуђених у поступању са њима.

2.2. ДОДАТНА ЗАПАЖАЊА

На овом месту, НПМ жели да поједине чињенице које је уочио током ове посете похвали као пример добре праксе у поступању. Наиме, Завод је самостално организовао и у периоду од јануара до децембра 2022. године у оквиру Посебног одељења реализовао окупациону терапију сликањем. У ту сврху сачињен је Програм окупационе терапије сликањем. Програм је похађало десет осуђених лица, који су кроз радионице имали прилику да се теоријски, а потом и практично упознају са различитим ликовним техникама. Након завршетка програма оформљена је Ликовна секција, те осуђена лица која су завршила обуку, стечена знања и вештине примењују кроз исту.

Поред наведеног, у периоду од марта до августа 2023. године у оквиру Посебног одељења реализован је специјализовани програм – Општи бихејвиорални програм, који је похађало десет осуђених лица. Програм је подразумевао као целину 24 радионице које су се спроводиле у групама, два пута недељно по сат и 15 минута. Према мишљењу реализатора програма, исти је успешно спроведен, а у групама је владала атмосфера међусобног поверења и прихватања свих учесника и реализатора који су тежили да учеснике мотивишу, охрабрују и подстичу на промене. Наведено су кроз евалуацију програма потврдила и осуђена лица која су похађала овај програм, а која су, између осталог, изнела став о томе да им је овакав начин рада јако користан, посебно сама комуникација, развијање међуљудских односа, усвајање метода и техника које би могле да им помогну у превазилажењу стреса коме су изложени услед депривација, да им је пружена прилика да дубље анализирају своја осећања, ставове, мишљења и сл., те да би желели да наставе да похађају сличне програме.

НПМ сматра спровођење наведених програма веома важним у остваривању процеса ресоцијализације и охрабрује руководство и запослене у Посебном одељењу да наставе са оваквим поступањем и обезбеде што шири спектар третманских облика рада са осуђеницима и сврсисходних активности, те да проактивним приступом мотивишу што већи број осуђеника да се укључе у исте.

Најзад, у односу на стање из претходне посете, уочено је да су службеници третмана више ангажовани и у индивидуалном раду са осуђеним лицима у Посебном одељењу, као и да су осуђена лица показала већу заинтересованост и мотивисаност за рад са службеницима третмана, а што потврђује чињеница да су поједина осуђена лица у току месеца подносила неколико пута захтеве за индивидуалне разговоре са службеником третмана, те да су исти и реализовани. Наведено је значајно, јер указује на то да је успостављен однос поверења, те да затвореник може васпитачу да укаже на одређене проблеме и потешкоће са којима су суочава током издржавања казне, а васпитач има могућност, не само да проникне дубље у саму личност затвореника и на основу тога истом пружи адекватне стручне савете, већ и да се са већом сигурношћу определи за начин рада са њим, а како би ресоцијализација дала максималне резултате.

У односу на налазе из Извештаја ЦПТ о посети Републици Србији 2011. године,¹² налазе из Извештаја НПМ из 2015. године о праћењу спровођења препорука ЦПТ,¹³ као и налазе из Извештаја НПМ након посете која је обављена у марту 2022. године, може се констатовати да је уочена знатна промена режима који се примењује према затвореницима смештеним у Посебно одељење. Утисак НПМ је да се према лицима у овом одељењу поступа веома професионално, уз поштовање људског достојанства, у дневном режиму који обухвата ванћелијске и сврсисходне активности и уз остваривање права предвиђених важећим прописима.

У циљу даљег унапређења остваривања права затвореника који се налазе у овом одељењу, а имајући у виду Иницијативу за измене и допуне Закона о извршењу казне затвора за кривична дела организованог криминала коју је Министарству правде упутио овај орган као и обавезе које је Република Србија преузела ратификацијом међународних докумената, а које подразумевају и уважавање и поступање по упућеним препорукама ЦПТ, **НПМ изражава очекивање да ће надлежни органи предузети све расположиве мере из своје надлежности у циљу спровођења наведених препорука, односно предлагања измене важећих прописа у препорученом правцу.**

¹² Србија: Посета 2011, ЦПТ/Инф (2012) 17.

¹³ Бр. 71-4/15, дел. бр. 13493 од 7. априла 2015. год.